

"רצייתי ש'תדע" מאת עזי חטמן: בעל החלומות הלך" ד"ר שגיאה זקוסקי

קבר הקדימו המפרשים לבאר בצורה מדיקת ביותר את שירו של עזי חטמן, "רצייתי ש'תדע" (1977), המתאר את אותו ילד תמים החולק עם האלוה את חלומותיו אודות שלום כלל עולמי שטרם בא. אולם, פרושים אלו עוסקים בפשט התמליל כמות- שהוא, הכתוב בלאו-הכי בשפה פשוטה ומדברת, כך שהם אינם מחדשים דבר בעל ערך-מוסף שהקורא הממצע לא יכול להבין בעצמו.¹

לעמת זאת, במאמר זה בכונתי לבאר את השיר באופן אחר, יחודי ומעמיק, כעוסק בפילוסופיה של דתות. באור זה אמנם מוציא את השיר ממפוי הרגיל כשיר המושך מפי ילד תמים מחד, אך מאידך נאמן לחלוטין אל תכנו ואל מסרו: כמיתו וצפיתו של חטמן לשלום הפלל עולמי ואכזבתו מכך שהוא אינו מגיע.

נקדת המוצא לבאורי זה היא שאילת שאלות ותמיהות אודות קשיים בתמליל, כמשפטים חסרי הגיון, שבשני תחביר, כפל דברים וסתירות בין השורות; ובהסתמך על קרותיו של חטמן. מתוכה, אציג את הרעיון המבאר באופן רציף ושכלתני כך שמהלך השיר יסבר מראשיתו ועד אחריתו תוך פתיחת כל קשיי התמליל בזה אחר זה. אראה גם שדוקא המלים המקשות הן המפתח לבאור יחודי זה.²

"רצייתי ש'תדע" – מלים ומנגינה: עזי חטמן

(א)	(ב)	(א)
אלהים שלי	אלהים שלי	אלהים שלי
רצייתי ש'תדע	רצייתי ש'תדע	רצייתי ש'תדע
שהחלום הזה נשאר לי כחידה	חלום שחלמתי בלילה במטה.	חלום שחלמתי בלילה במטה.
אלהים שלי	ובחלום ראיתי מלח,	ובחלום ראיתי מלאך,
רצייתי ש'תדע	ממצולות הים עלה	משמים בא אלי
על החלום שלי	ואמר לי כך:	ואמר לי כך:
רצייתי ש'תדע	"באתי מן המים	"באתי משמים –
אלהים שלי	ממצולות הים	עברתי נודים –
רק רצייתי ש'תדע.	לשאת ברכת שלום לילדי כל העולם,	לשאת ברכת שלום לכל הילדים,
	לשאת ברכת שלום לילדי כל העולם."	לשאת ברכת שלום לכל הילדים."

(פזמון א')
 וכשהתעוררתי נזכרתי בחלום
 ונצאתי לחפש מעט שלום.
 ולא היה מלאך, ולא היה שלום,
 הוא מזמן הלך, ואני – עם החלום.

(פזמון ב')
 וכשהתעוררתי נזכרתי בחלום
 ונצאתי לחפש מעט שלום.
 ולא היה מלח, ולא היה שלום,
 הוא את הבשורה לקח, ואני – עם החלום.

© כל הזכויות שמורות למחבר

1. ר' למשל דויד פרוץ באתר האינטרנט תרבות.il. זמין בכתבת: <http://www.farbutil.cet.ac.il/paskol/> רציית-ש'תדע/ ובאתר הספרייה הלאומית "בית לזמר העברי": http://www.zemer.nli.org.il/song/Bait_Lazemer003866335 (14.01.2020)

2. שיטת ניתוח זו מבססת בעיקר על עקרון פרושו של המלבי"ם לתנ"ך, ובמיוחד על-פי הפללים שהתנה בהקדמת המחברת לספר שיעניהו; "אגלת השחר" לתורה והמצנה; ובאורו לשיר השירים.

חלק א' – השאלות:

1. איך בכל תחלת בית פנה אל אלהים ואמר: "רציתי שתדע חלום שחלמתי בלילה במטה", והלא האלוה יודע-הכל והוא זה השולח את החלומות?
כיצד התפלא שלאחר שהתעורר אל המציאות לא מצא זכר למלאך (בפזמון א')
2. ולא למלך (בפזמון ב'), והרי חטמן יודע ששניהם פרי-דמיון חזיון החלום?
בפרט, מדוע למלאך יחס פעל "הלך" (פזמון א'), ועל המלך אמר "את הבשורה לקח" (פזמון ב'), ומה ההבדל ביניהם להבנת רעיון השיר?
3. בבית ב' ספר שמלך בשר ודם עלה ממצולות הים, וידוע שמצולת הים היא תהום הים העמק אשר אף בן-אנוש לא יוכל לחיות בה?!
4. למה סים את בית א' ב"לשאת ברפת שלום לכל הילדים" ואת בית ב' סים ב"לילדי כל העולם", ומה רצה בזה?
5. את הבית האחרון (ג') חתם בלשון נחיד אודות חלום אחד בודד – "החלום הזה נשאר לי כחידה" ו"על החלום שלי", ואלו בשיר תאר שני חלומות: הראשון על המלאך והשני על המלך. לכן, הנה לו לומר "חלומות" בלשון רבים?!

חלק ב' – קרוניתו של חטמן

ידוע כי עזי חטמן גדל בבית שחציו דתי וחציו חלוני. אביו העיד על עצמו כעל אדם דתי שומר תורה ומצוות, חזן בבית-הכנסת, ואלו אמו הצהירה על עצמה כחלונית גמורה. בהתאם לכך, התחנך חטמן בסביבה מערבת ומונזרה שאין לה הגדרה אחידה: עד כמה הבית דתי, ועד כמה הוא חלוני?!

בהשראת אביו שאב רבות מן המקורות היהודיים והתחבר אליהם ואל המסורת. חבריו מעידים כי משאת נפשו היתה להלחין את הפיוט "אדון עולם", ובלחנו זה התגאה יותר מכל.³ גם כאשר התארח עם שיריו בתכנית טלוויזיה בהנחת שאול מזרוביץ, כאן ארך הצבר (1992), לא הסס לחבש כפה על ראשו כשנגש בהרדת-קדש לבצע את לחניו למלים מתוך המקורות.

נושא נוסף שחטמן שלב רבות בשיריו הוא מוטיב החלום, והדגמאות רבות לכך: החל משיריו הראשונים כמו "זה לא חלום עוד גבוא היום" (מי ידע שכך יהיה), דרך השורה "אני נולדתי אל החלום" (נולדתי לשלום), וכלה ב"גם אבי חלם על הארץ הזאת" (בארץ הזאת). בראשית שנות ה-90 גם הנחה תכנית טלוויזיה לילדים, **חלום עליכם**, בה השתדל להגשים להם את חלומותיהם.

אבל מעל הכל, בולט השלוב בין מוטיב החלום לבין תדת היהודית בשיריו "רציתי שתדע", ועל-פיהם אבאר את השיר מנקדת המבט היהודית שברצוני להציג.

3. ר' למשל בדבריה של חני נחמיאס באתר מאקו : <http://www.mako.co.il/music-Magazine/article-65ba7a8f8a6421006.htm>

חלק ג' – הבאור

בטרם נבוא אל הבאור, עלי להקדים הקדמה קצרה אודות המשג "חלומות" והאפן בו היתהדות מתניחסת אליהם.

המשג "חלום" הנו בעל כפיה משמעויות בשפה העברית. האחת, במובנה הפשוט כמתאר חזיון מדמה בעת השנה. האחרת, במובן תכליתי כנאמו המפרסם של מרטין לותר קינג: *I Have a Dream*. משמעויות נוספת היא של תכניות עתידיות בחלום ילדות, וכן ישנו חלום בהקיץ לאדם המתנתק מן המציאות.

היתהדות מחשיבה מאוד חלומות. בכל התנ"ך, בדברי חז"ל ובספרי רבותינו, קימות דגמאות רבות לחלומות נבואיים או לכאלו המזהירים את האדם מפני סכנות עתידיות. ישנן עדויות רבות לדמויות הנגלות לחולמים ומצוות עליהם לבצע עבדון משימות שונות ומשונות בעולם הזה, כאמירת קדיש או החזרת רכוש גזול.⁴

בספר בראשית מספר על סלם בחלומו של יעקב, על חלומותיו של יוסף, חלומות שר האופים ושר המשקים, ועל חלום פרעה. בספר שופטים מספר אודות חלום המדינים בקרב מול גדעון, ובספר שמואל מתאר ששואל המלך דרש בחלומות. ספר דניאל מתאר את איומי נבוכדנאצר מלך בבל על חכמיו בגלל שחלם חלום ושכחו, והמדרש מגלה ששנתו של אחשוורוש מלך פרס נדדה, בין היתר, עקב חלום.

אף-על-פי-כן אמרו חז"ל כי רב ה"חלומות שוא ידברו" ואין בהם ממש. יחד עם זאת, הם התוו חמשה סימנים דרכם יש לחוש שמא מסתתרת בכל זאת איזושהי אמת מאחורי החלום, ואלו הם:⁵

1. **השנות החלום.** כלומר, חלום החוזר פעמים אף בכל פעם באפן מעט שונה (שזה גדר המלה 'השנות': חוזר תוך כדי שנוי). כך, חלם יוסף שני חלומות – האחד באלמים והשני במאורות, ופרעה חלם פעמים: על פרות ועל שבילים.
2. **חלום הנפתר בתוך החלום.** החלום עצמו הוא פתרון ללא משלים רחוקים, כשם שיוסף פתר לפרעה שהשבילים הנו שנות רעב, וכן את שר המשקים השיב על-כנו ואת שר האפים תלה – "איש כפתרון חלמו" (בראשית מ, ד).⁶
3. **החולם חש מציאות מוחשית ואינו מודע לחלום.**
4. **התפעלות יתרה בעת היקיצה.** כשם שנאמר על פרעה בעת הקיץ מן החלום בהתרגשות יתרה "ותפעם רוחו" (בראשית מא, ח), ועל נבוכדנאצר נאמר "ותתפעם רוחו" (דניאל ב, א).

4. ר' דגמאות רבות לכך בספרו של הרב בעז שלום, *משנת החלומות*.

5. ע"פ המלבי"ם, *התורה והמצוה*, פרשת מקץ (בראשית מא, ה-ו).

6. הפונה במשלים רחוקים שהפותר מנסה למצא בסמלים סימנים שונים, כמו שנאמר על דבר-מה שהוא סימן להצלחה או לממון, וכדומה.

5. **חלום של שחרית.** חלום הקרוב לשעת היקיצה בבקר. ידוע, כי החלומות המתקבלים בתחלת הלילה ובשיאו הנם חלומות שוא המושפעים ממחשבות שעסק בהן האדם בשגרת יומו מטרדויותיו השונות. לקראת השחר, המוח מרוקן עצמו מהבלי מחשבותיו ואז ישנו סכוי שיוכל האדם לקבל חלום בעל מסר אמיתי או נבואי.

ונראה מה-יהיו חלמתי

לאחר מבוא זה נבין כי חלומותיו של חטמן המתארים בשיר "רציתי שתדע" אינם תואמים כמעט לכל הסימנים, ולכן חלומות שוא הם אשר לא זכילו מים. אמנם, הסימן הראשון אכן מתקיים בקד שהחלום חזר פעמים באפן שונה: בראשון נגלה אליו מלאך רוחני, ובשני מלח בשך ודם; הראשון בא מן השמים מעולם האלהות, והשני בא מן המים השניף לעולם החמר והארץ. עם זאת, ארבעת הסימנים האחרים אינם מתקיימים בשיר כלל, כפי שנבאר קעת.

כנגד הסימן השני, חלום הנפתר בתוך החלום עצמו, אמר: "שהחלום הזה נשאר לי כחידה" סתומה ובלתי מובנת. כנגד הסימן השלישי, שהחולם משכנע במציאות מוחשית ואינו מודע לחלום, אמר: "חלום שחלמתי במטה", כלומר, ברור לי שזה חלום שהתרחש בעת השנה. כנגד הסימן הרביעי, שהחולם מקיץ בהתפעלות יתרה, אמר: "וכשהתעוררתי", רוצה לומר לאחר זמן-מה, רק אז "נזכרתי בחלום", שהוא זכרון כבד-דך-אגב ולא בתדהמה בחיל וברעדה. וכנגד הסימן החמישי, חלום הסמוך לשעת בקר, אמר: "חלום שחלמתי בלילה". מכאן, שאין בחלומות אלו שמץ של אמת כלל. קעת, נבאר את השיר מראשיתו ועד אחריתו, ואת הנמשל בכל חלום.

החלום הראשון – דת האסלאם (בית ופזמון א')

"אלהים שלי, רציתי שתדע, חלום שחלמתי בלילה במטה".

חטמן פתח את שירו בפניה לאל: "אלהים שלי". רצה לומר, האלהים של הדת שלי – היהדות, זאת אשר נקתי ממנה בבית אבי. והמשיך "רציתי שתדע". וכי האלוה אינו יודע-כל מחשבות האדם? אלא, התפון לומר, אני רוצה שתדע אותי בפתרון החלום, כי חלום חלמתי ופתר אין אתו. והרי מן הסתם, אם שלחת אלי חלום? חודי שפזה בעל מסר עולמי, מן ההכרח שתמציא לי גם פותר עם הפתרון בפיו; שאם לא כן, מה הטעם בחלום?

חטמן הבהיר שהוא רוצה פתרון ל"חלום שחלמתי בלילה במטה". אף בזה נפסלו כבר שנים מהסימנים לאמתות החלום:

א"ל שחטמן לא חש מציאות וידע שזה חלום שחלם בעודו במטה (סימן 3),
ב"ל שהחלום לא הגיע סמוך ליקיצת הבקר אלא במהלך הלילה (סימן 5).

"ובחלום ראיתי מלאך, משמים בא אלי ואמר לי קו":

למרות זאת, לא קלט שחלומותיו שוא מדברים, ופרט: "ובחלום ראיתי מלאך
משמים בא אלי" והחל לתאר כיצד בחלמו הראשון ראה מלאך בא מן השמים. בנודע,
הדת המסלמית מבססת על התגלות המלאך גבריאל בפני הנביא מחמד במערה. שם
הוריד לו את פסוקי הקראן משמים. ומכאן, שהחלום הראשון הוא משל לדת
האסלאם.

"באתי משמים, עברתי נדודים – לשאת ברפת שלום לכל הילדים."

חטמן החל לתאר את קורותיו של מחמד. תחלה, ספר כיצד פנה מחמד לאנשים
כשיצא מהמערה ואמר להם: "באתי" אליכם פשלים "משמים". אחר-כך,
"עברתי נדודים" בגישת אסיה לקרב אל הדת, כשכל תכליתה הוא "לשאת ברפת
שלום לכל הילדים". כלומר, על-פי האסלאם, מחמד הטיף לשלום וצדק ("סלאם"),
לכן חזר חטמן על שורה זו פעם נוספת להדגיש שהמסר העקרי אותו הפיץ מחמד בדתו
החדשה הוא השלום; שכן השם "אסלאם" נובע ישירות מהמלה "סלאם".

"וכשהתעוררתי נזכרתי בחלום ויצאתי לחפש מעט שלום."

"וכשהתעוררתי", רצה לומר, כשהתעוררתי בפעל לברר אם יש אמת בדבר
נזכרתי בחלום ובאותה דת שהשלום הוא שמה. על-כן, "יצאתי לחפש מעט שלום",
ולבדק האם ב-1,400 השנים שחלפו מאז קמה האסלאם נמצא באיזושהי פסת שטח
קטנה בעולם אפלו רק מעט שלום.

"ולא היה מלאך, ולא היה שלום, הוא מזמן הלה, ואני – עם החלום."

ומסתבר ש"לא הִיָּה" באָמַת "מִלֵּאָד" שְׁנִגְלָה אֶל הַנְּבִיא מֵאַחַר שְׁמֵאָז וְעַד הַיּוֹם "לא הִיָּה" וְלוֹ לָרַגַע קֵט "שְׁלוֹם". אֲדַרְבָּה, הִיָּה הַהֶפֶךְ הַמְּחֻלָּט, וּבִשְׁת אַסְיָה הַתְּמַלְאָה בְּשִׁפְכוֹת דָּמִים, רְצִיחוֹת וְטֵרוֹר בְּהִנְהַגַת הַנְּבִיא עֲצָמוֹ. סִפְרֵי הַהִיסְטוֹרְיָה מְפִלְיָגִים לְתֵאָר כִּי צִדָּה מְחַמֵּד וְתוֹמְכֵיו הוֹצִיאוּ לְהוֹרֵג שְׁבָטִים שְׁלֵמִים וּמְשֻׁפְּחוֹת שְׁלֵמוֹת רַק בְּגִלְל שְׁסָרְבוּ לְקַבֵּל אֶת מְרוֹתוֹ.

תִּתְּרָה מִזֹּו, הַפְּחַד הָאִימָה וְהַטֵּרוֹר שֶׁהוֹתִיר מְחַמֵּד אַחֲרָיו מְלוֹיִם אֶת הָעוֹלָם כְּלוֹ עַד עַצֵּם הַיּוֹם הַזֶּה. וְאַפְלוּ שִׁ"הוּא", הַנְּבִיא, "מִזְמַן הַלֵּךְ", לִפְנֵי אֶלְפֵי שָׁנִים – עֲדִין מֵאַמִּינֵיו קִנְאִים לוֹ וְלִדְתוֹ בְּצוּרָה קִיצוֹנִית. "וְאַנִּי", הִיָּהוּדִי שְׁמִנְגָד, אֲשֶׁר אֶצְלֵי הָאָמַת וְהַשְׁלוֹם אֶהְבּוּ, נוֹתֵרֵתִי לְבִדִי "עִם הַחֲלוֹם" לְשִׁבְת בְּשִׁלְוָה בְּאַרְץ וְאִין מְחֵרִיד.

הַחֲלוֹם הַשְּׁנִי – דַת הַנְּצֻרוֹת (בֵּית וּפְזֻמוֹן ב')

"אֱלֹהִים שְׁלִי, רְצִיִתִי שְׁתַּדַּע, חֲלוֹם שְׁחֲלַמְתִּי בְּלִילָה בְּמִטָּה."

גַּם תֵּאָוֵר הַחֲלוֹם הַשְּׁנִי נִפְתַּח בְּפִנְיָה אֶל אֱלֹהֵי הַדַּת הִיָּהוּדִית ("אֱלֹהִים שְׁלִי") וּבִבְקִשְׁת חֲטָמֵן לִדַּע אוֹתוֹ בְּפִתְרוֹנוֹ. כְּמוֹ בְּהַקְדָּמָה לְחֲלוֹם הַרְאִשׁוֹן, הוּא לֹא הִתְעוֹרֵר לְהַבִּין שְׁאִין אָמַת גַּם בְּחֲלוֹם זֶה, שֶׁהִרִי גַם אוֹתוֹ חֵלֵם "בְּלִילָה בְּמִטָּה", וּכְפִי שֶׁפִּרַשׁ קִדְּם וּבְהַקְדָּמָה.

"וּבְחֲלוֹם רְאִיתִי מִלְּחָה, מִמִּצּוֹלוֹת הַיָּם עָלָה וְאָמַר לִי כִּדָּז:"

כְּמוֹ בְּחֲלוֹם הַקּוֹדֵם, גַּם הַפַּעַם נִגְלָה אֶל חֲטָמֵן יְצוֹר עַל-טִבְעֵי. לְכֹאוּרָה סִפְּר: "רְאִיתִי מִלְּחָה", כְּאֵלוֹ עִסְקִינֵן בְּאֲדָם בְּשֵׁר וְדָם הַהֶפֶךְ הַגְּמוּר מִהַמְּלֵאָד, אִךְ מִיָּד הַתְּבַרֵּר שֶׁהוּא אִינוֹ כְּזֶה שְׁכֹן "מִמִּצּוֹלוֹת הַיָּם עָלָה". דְּוַע שֶׁהַמִּצּוֹלָה הִיא עֲמֻקָּה בְּתַהוֹמוֹת לִב-יָם אֲשֶׁר אֵף בֶּן-אָנוּשׁ לֹא יִשְׂרָד שָׁם. לְמַעֲשֶׂה, חֲטָמֵן הִיָּה צְרִיף לֹמֵר 'מִלֵּב-יָם בָּא' או 'מֵעֵבֶר לַיָּם בָּא', וְלֹא מִמִּצּוֹלוֹת. מִכָּאֵן נִבִּין שֶׁהָאִישׁ אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא, חֲצִיו גִּשְׁמִי חֲצִיו אֱלֹהִי, אִינוֹ עוֹבֵר עָלֵינוּ תְּמִיד. וּמֵאַחַר שֶׁכָּל הַהִיסְטוֹרְיָה הָאָנוּשִׁית הִיָּה רַק אֶחָד כְּזֶה, הִרִי שֶׁהַנְּמִשָּׁל הוּא יִשׁוּ מִנְּצֻרָת.⁷

"בָּאֵתִי מִן הַיָּם, מִמִּצּוֹלוֹת הַיָּם, לְשִׂאת בְּרַכַּת שְׁלוֹם לְיִלְדֵי כָּל הָעוֹלָם."

7. אַגְבִּי, יְהוֹרֵם טְהַרְלֵב כְּבֵר הַקְּדִים לְעַמֵּד עַל דְּמִיוֹן הַמִּצּוֹלוֹל בֵּין מִלֵּאָד לְמִלְּחָה בְּשִׁיר "הַמִּלְּחָה שְׁלִי" (1968).

"באתי מן המים". גם הפעם חטמן מתמצת את קרותיו של ישו. על-פי מעשיות הברית החדשה, ישו הכיר בשליחותו רק לאחר שהטבל במי הירדן על-ידי יוחנן המטביל. באותו מארע נפתחו לנגד עיניו שערי שמים ומאז החל לאסוף אל חיקו תלמידים. הבכיר מביניהם הוא שמעון בר-יונה אשר מקצועו היה קשור גם כן ישירות למים: דיג. מאז ועד היום, המים הפכו לאחד הסמלים החשובים ביותר בנצרות, כבטקס הטבילה ובהתזת מים קדושים.

בחלומו של חטמן ישו ספר כיצד תחלה **"באתי"** לטבל במי הירדן, וכשהוציא ראשו **"מן המים"** הפך בר-גרע לשליח האל. מאז, עשה נסים ונפלאות, עד אשר בצע את הנס המפרכסם מכלם בו הלך על המים, וכך בא מממש **"ממצולות הים"** ישירות אל סירת תלמידיו.

כל מטרת שליחותו הייתה לבשר לעם ישראל על בוא המשיח ובעקבותיו השלום הנכסף. אולם, כמספר בברית החדשה, היהודים לא האמינו לו, ולאחר צליבתו קם לתחייה, נגלה לתלמידיו וצוה עליהם להפיץ לכל גווי העולם את בשורת תחייתו מן המתים, ובכך **"לשאת ברפת שלום לילדי כל העולם"**. גם בבית זה חטמן חזר על השורה האחרונה פעמים, שכן השלום הוא המסר העקרי שהביא עמו ישו לעולם, עד לכדי ש"הסוטר לך על הלחי הימנית הפנה אליו גם את האחרת" (מתי ה, לט).

נשים לב, שבסיום משל החלום על האסלאם נאמר **"לכל הילדים"**, ואלו בית זה מסתים ב"ילדי כל העולם". זאת, מכיון שמאמיני האסלאם רואים במחמד נביא מבשר בלבד, בנגוד לנוצרים הרואים בגישו שתף לאלהות, והרי האלוה הוא **כל העולם**.

"וכשהתעוררתי נזכרתי בחלום ויצאתי לחפש מעט שלום."

"וכשהתעוררתי". שוב, כשהתעורר לברר אם יש אמת בדת זו **"נזכרתי בחלום"** ובכך שהיא מתמרת להיות דת השלום והאחונה. על-כן שוב **"יצאתי לחפש מעט שלום"** ולבדק האם הנצרות קדמה את העולם לקראתו, ואפלו במעט. די לרפרף באינציקלופדיות ובספרי ההיסטוריה בערך **"ימי הביניים"** ולגלות אלו זועות מצמררות, טרור, חשך ואפלה הפילה הפנייה הקתולית על העולם המערבי במשך 1,100 שנים במטרה לבסס את מעמדה כדת השולטת. בשם הצלב יצאו מסעות, אינקוויזיציות, שפיכות דמים, עלילות דם, רציחות ומרתפי אימה; והכל לאורו של המשיח שהיה אמור להביא את השלום המיחל.

"ולא הָיָה מִלָּחָה, וְלֹא הָיָה שָׁלוֹם, הוּא אֵת הַבְּשׂוּרָה לְקַח, וְאֲנִי – עִם הַחֲלוּם."

אם כך, חטמן הסיק שפנראה "לא הָיָה מִלָּחָה" על-טבעי שפָּנָה שְׁהֵלֵךְ על מצולות הים, שְׁהָרִי עֲבָדָה היא שְׁמַאָז ועד היום "לא הָיָה שָׁלוֹם". וחתם את הפזמון בקביעה נחרצת: "הוא", המְשִׁיחַ הנוצרי, "את הַבְּשׂוּרָה לְקַח", וְהֵלֵךְ, ולא ישוב עוד. ודיק לבחר במלה בְּשׂוּרָה הרומזת על ארבעת ספרי הברית החדשה הנקראים בְּשׂוּרֹת סִינוֹפְטִיּוֹת המספרים את מהלך חייו של ישו וספורי הנסים והגְּדֻלוֹת שְׁעָשָׂה. "וְאֲנִי", כְּרִגִיל, נותרתי לבדי "עם החלום" לשלום שרק יגיע, ולשלום האמתי שרק יבוא.

לְאַלְהִים פִּתְרוּנִים (בית ג')

"אַלְהִים שְׁלִי, רְצִיתִי שְׁתַּדַּע, שֶׁהַחֲלוּם הַזֶּה נִשְׂאָר לִי כְּחִידָה."

בבית האחרון חטמן הודה "שֶׁהַחֲלוּם הַזֶּה נִשְׂאָר לִי כְּחִידָה". הוא הבין ששני החלומות חד הם וקשורים זה בזה, ולכן אמר חלום בלשון יחיד ולא חלומות בלשון רבים. אך עמד והשתומם אל מול הפלא העצום והפְּרָדוּקְסָלִי: הנצרות והאסלאם, שתי הדתות המונוטאיסטיות הגדולות השולטות בכפף, לב האחת במנזרח והשנייה עד סוף מערב. מיליארדי מאמינים לכל אחת ושתייהן 'רודפות' שלום: **ובכל זאת – אין שלום!** חידה סתומה שלא פענחה לו.

"אַלְהִים שְׁלִי, רְצִיתִי שְׁתַּדַּע, עַל הַחֲלוּם שְׁלִי רְצִיתִי שְׁתַּדַּע, אַלְהִים שְׁלִי רַק רְצִיתִי שְׁתַּדַּע."

הוא המשיך בתפלתו: "על החלום שלי רציתי שתדע", כלומר, החלום שהעולם יגיע סוף-סוף אל המנוחה ואל הנחלה. וסיים תפלתו ב"רק רציתי שתדע", בהדגשת המלה רק, לומר שזו בקשתו היחידה והחשובה הנועלת את השיר. מעניין, שגם תפלת העמידה של היהודי ננעלת בבקשת השלום: "שלום רב על ישראל עמך תשים לעולם כי אתה הוא מלך אדון לכל השלום" וגו' "ברוך אתה ה' המברך את עמו ישראל בשלום".

וְשִׁפֵּט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים

חלומו של חטמן נשאר לו כחידה פיון שאין פתרון אמתי למצב. נתן להבין מדוע חטמן סרב לקבל קביעה זו: הוא הרי גדל בבית מערב, חציו חלוני וחציו דתי, ולמרות הסתירות בין שני המגזרים ראה דו-קיום. אבל המחלקת בין הנצרות לאסלאם עצומה ואינה נתנת לגשור ולפשרה כלל. הנצרות לא מכירה במחמד כנביא ולא בקראן כספר קדוש, והמסלמים לא יבטלו ממצוות הנביא לטובת שלום.

נביאי התנ"ך כבר חזו את פתרון החלום של חטמן, והוא – שבאחרית הימים יעזבו הגוים אמונתם וידבקו באלהי ישראל, כדברי הנביא מיכה (ד', ב'): "והלכו גוים רבים ואמרו לכו ונעלה אל-הר-ה' ואל-בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר-ה' מירושלם". דהיינו, רק קונסנזוס דתי על היהדות יביא שלום.

כִּי שוֹם דָּבָר לֹא יִנָּצַח יְלֵד שְׁחוֹלָם

למעלה מעשור חפה חטמן לפותר החלום עד שבתחילת שנות ה-90 יזם מהלך בעצמו וחבר שיר ילדים נוסף, "מחמד היקר", המספר אודות ילד ישראלי השולח מכתב לילד ערבי, מחמד שמו, ומזמין אותו יחדיו להוליך את העולם לקראת שלום.

אם לא די בדמיון הרב בין הבחירה בשם מחמד למשל החלום הראשון, הרי שחטמן גם פנה במכתבו למחמד במלים "ילד זר נופל עליך משמים" המזכירות כל-כך את דברי המלאך, "באתי משמים", בשיר "רצייתי שתדע" במשל האסלאם.

תרה מזו, קוראי התוים שבינינו יכולים לזהות גם דמיון רב בין הסו-המלודי של סיום "רצייתי שתדע" לסיום "מחמד היקר" (רי דגמא לקמו). נראה, שיש דברים בגו! אחרי הכל, "שוים דבר לא ינצח ילד שחולם", הכריז חטמן בסיום מכתבו אל הילד הערבי, מחמד היקר.

סיום
"רצייתי שתדע"

סיום
"מחמד היקר"

ד"ר שגיית זקוקי - מוזיקולוג, חוקר הזמר העברי

© כל הזכויות שמורות לד"ר שגיית זקוקי
אסור להעתיק, לשכפל, לצלם או לתרגם
ללא אשור בכתב מהמחבר.

מראה במכללה האקדמית "אחווה",
שבט תש"ף, פברואר 2020.

<https://www.shirhashirim.co.il>